दिनांक: **मंगलाबाई भागवत फाऊंडेशन** दशमी

पूर्वपरीक्षा २०२६

अवधि : होराद्वयम् । संस्कृत (संयुक्त) गुणाका:- **40**

सूचना : i) सूचनानुसारेण आकृतय: आरोखितव्या : ।

ii) आकृतीनाम् आरेखनं मसीलेखन्या कर्तव्यम् ।

iii) सर्वासु कृतिषु वाक्यानां पुनर्लेखनम् आवश्यकम् ।

iv) लेखन सुवाच्यं स्पष्टं लेखन नियमानुसारं च भवेत् ।

प्रथम : विभाग :- सुगमसंस्कृतम् । (६)

प्र. 1 अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (४ त:३) **(3)**

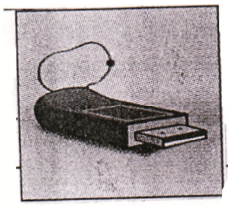

आ) सङ्ख्या: अक्षरै:/अङ्कै: लिखत । (३ त:२) **(2)**

i) नवनवति: ii) ३५ iii) पञ्चाशत्

इ) समय स्तम्भमेलनं कुरुत । **(1)**

i) नवनवति: ii) उप iii) पञ्चाशत्

अ	ब
i) दशोन षट्वादनम्	i) ८.१०
ii) दशाधिक अष्टवादनम्	ii) १०.८
	iii) ५.५०

द्वितीय : विभाग :- गद्यम् । (१४)

प्र. 2 अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टा:कृती:कुरुत । **(4)**

एकदा पृश्रुराज: स्वराज्ये भ्रमणम् अकरोत् । भ्रमणसमये तेन दृष्टं यत् प्रजा: अतीव कृशा: अशक्ताश्च । ता: प्रजा: पशुवज्जीवान्ति । निकृष्टान्नं खादान्ति । तद् दृष्टवा राजा चिन्ताकुल: जात:। तदा पुरोहितोऽवदत्, 'हे राजन्, धनधान्यादि सर्वं वस्तुजातं वस्तुत: वसुन्धराया: उदर एव वर्तते । तत्प्राप्तुं यतस्व ।'

तदा पृथभूपेन तदर्थं धनु: सज्जीकृतम् । तदा भूमि: स्त्रीरुपं धृत्वा तस्य पुरत: प्रकटिता अभवत् अवदत् च, 'हे राजेन्द्र ! तव पिता दु:शासक: वेनराज: राजधर्मस्य पालनं नाकरोत् । तदा मया चोरलुण्ठकभयात् धनधान्य पुष्पफलानि मम उदरे निहितानि । त्वंतु प्रजाहितदक्ष:नृप: । यदित्वं प्रयत्नेन कृषिकार्यं करोषि तर्हि अहं प्रसन्ना भविष्यामि । अत:धनु:त्यज । खनित्राणि, हलान्, कुददालकानि लवित्राणि च हस्ते गृहित्वा प्रजाजनै: सह कृषिकार्यं कुरु ।' भूमातु: उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्य: नदीनां मार्गम् अवरुध्य कृषिकार्यार्थं जलस्य उपयोगम् अकरोत् । वृष्टिजलसञ्चयं कृत्वा जलज्यवस्थापनम् अकरोत् ।

i) अवबोधनम् (३त:२) **(2)**

क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

भूम्या धनधान्य पुष्प फलानि स्व–उदरे निहितानि यत: ....

i) वेनभूप: राजधर्मस्य पालनं न अकरोत् ।

ii) भूमि: स्वभावेन कृपणा आसीत् ।

ख) वाक्य पुनर्लिखित्वा सत्यम् / असत्यम् इति लिखत । (1)

कृषिकार्येण भूमि: प्रसन्ना भवति ।

ग) एष: गद्यांश: कस्मात् पाठात् उद्धृत: ?

२) शब्दज्ञानम् । (३त:२) (2)

क) गद्यांशात् २ पूर्वकालवाचक वासतुसाधित–ल्यवन्स अव्यये चित्वा लिखत । (1)

ख) विशेषण – विशेष्ययो : मेलनं कुरुत । (1)

अ	ब
i) राजा	i) प्रसन्ना: ।
ii) प्रजा :	ii) चिन्ताकुल: ।
	iii) कृशा: ।

ग) सान्धिविग्रहं कुरुत । पशुवज्जीवन्ति ।

आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टा: कृती: कुरुत । (4)

एकास्मिन् दिने शङ्कर: स्नानार्थं पूर्णानदींगत: । यदास: स्नाने मग्न:। तदा तत्र एक:नक्र: आगत: । नक्र: झटिति तस्य पादम् अगृण्हात् । तदा शङ्कर उच्चै: आक्रोशात्। 'अम्ब! त्रयस्व । नक्रात् त्रायस्व ।' आक्रोशं श्रुत्वा नदीतीरं प्राप्ता आर्याम्बा पुत्रं नक्रेण गृहीतमपश्यत् । भयाकुला सा अपि रोदनम् आरभत । शङ्कर: मातरम् आर्ततया प्रार्थयत–'अम्ब, इत:परम् अहं न जीवामि । मरणात् पूर्वं संन्यासी भवितुम् इच्छामि। अधुना वा देहि अनुमतिम् । चेतसा सा अनिच्छन्ती अपि विवशा माता अवदत्– वत्स, यथा तुभ्यं रोचते तथैव भवतु । इदानीमेव संन्यासं स्वीकुरु । मम अनुमति: ओस्ति इति। तत्क्षणमेव आश्चर्यं घटितम् । दैववशात् शङ्कर: नक्राद् मुक्त: । स नदीतीरम् आगत्य मातु: चरणौ प्राणमत् ।

अनन्तरं शङ्कर: मातरं सन्यासस्य महत्वम् अवाबोंधयत् । संन्यासी न केवलम् एकस्या: पुत्र: । विशालं जगद् एव तस्य गृहम् । मात: यदा त्वं स्मरिण्यासि तदा एव त्व त्वत्सत्समीपमागमिष्यामि। इति मात्रे प्रतिश्रुत्य स: गृहात् निरगच्छत्। तत:गोविन्दभगवत्पादानां शिष्यो भूत्वा.... स: सर्वाणि दर्शनानि अपठत् । तेभ्य: संन्यासदीक्षां गृहीत्वा वैदिकधर्मस्य स्थापनार्थं प्रस्थानम् अकरोत् ।

अष्टवर्षे चतुर्वेदी द्वादशे सर्वशास्त्रवित् ।

षोडशे कृतवान् भाष्यं द्वात्रिंशे मुनिरभ्यगात् ।।

१) अवबोधनम् । (३त:२) **(2)**

क) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । **(1)**

i) आर्याग्वा पुत्रं .... गृहीतम् अपश्यत् (नक्रेण/मत्स्येन)

ii) शङ्कर: संन्यासग्रहणार्थम् .... अनुमतिम् ऐच्छत् । (पितु:/मातु:)

ख) क: कं वदति ? 'यथा तुभ्यं रोचते, तथैव भवतु ।'

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । शङ्कर: मातरं किम् अवाबोधयत् ?

२) जालरेखाचित्रं पूरयत । शङ्कराचार्य :

...मुनि:अभ्यगात्	...कृतवान्भाष्यम्	...द्वादशे	अष्टवर्षे.....

इ) गद्यांश : पठित्वा सरलार्थं लिखत । (२त:१) **(4)**

i) सूत:–धृता:प्रग्रहा: । अवतरतु आयुष्मान् ।

दुष्यन्त: (अवतीर्य) सूत, विनीतवेषेण प्रवेष्टव्यानि तपोवनानि नामा इदं तावतत्गृह्यताम् ।

(इति सूतस्याभरणानि धनुश्चोपनीय)

सूत: – तथा (इति निष्क्रान्त: ।)

ii) नदी (शुतुद्री):–कथं माता न करोति साहाय्यं स्वपुत्रस्य ? साधु मानव श्रेष्ठ साधु ! किन्तु, काच्चित् तव वंशजा: मनुजा: तवेदं वचनं विस्मरिष्यान्ति ?

विश्वमित्र :–नहि मात: नैतत् शक्यम् । सर्वा सरित: सुखं वहन्तु ।

ई) माध्यम भाषया उत्तरं लिखत । (२त:१) **(2)**

i) महर्षि: कणाद: परमाणुविषये किं प्रतिपादितवान् ?

ii) काकेन क: उपाय: उक्त: ?

तृतीय विभाग :– पद्यम् । (१०)

प्र. 3 अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टा:कृती:कुरुत । (५त:४) **(4)**

विद्या नाम नरस्य रुममधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनम्
विद्या भोगकरी यश:सुखकरी विद्या गुरुणां गुरु: ।
विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परं दैवतम्
विद्या राजसु पूज्यते न तु धनं विद्याविहीन: पशु: ।।
निन्दन्तु नीति निपुणा यदि वा स्तुवन्तु
लक्ष्मी : समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् ।
अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा
न्याय्यात्पथ: प्रविचलन्ति पदं न धीरा : ।।

क) पूर्णवाक्येन उत्तरत्त राजसु किं न पूज्यते ?

ख) विशेषण – विशेष्ययो : मेलनं कुरुत ।

अ	ब
i) न्याय्यात्	i) दैवतम् ।
ii) परम्	ii) रुपम् ।
	iii) पथ : ।

ग)जालरेखाचित्रं पूरयत । **(1)**

विद्या

प्रच्छन्नगुप्तं	गुरुणां गुरु: ।	पर दैवतम् ।	नरस्य अधिकं

घ) षष्ठी विभक्ते: द्वे रुपे पद्यांशात् चित्वा लिखत ।

च) सान्धि विग्रहं कुरुत । अद्यैव –

आ) पद्ये शुद्धे पूर्णेच लिखत । (३त:२) **(4)**

i) यादृशं .... फलम् ।।

ii) वैद्यराजं .... <u>धनानिच</u> ।।

iii) आत्मनो .... साधनम् ।।

इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२त:१) **(2)**

i) अद्ययावाद्धि ज्ञानाय वृत्तपत्रं पठेत्सदा ।
सर्व **<u>विधासु विद्यार्थं</u>** वाचनमुपकारकम् ।।

ii) वाचन ज्ञानदं बाल्ये तारुण्ये शीलरक्षकम् ।
वार्धक्ये दु:खहरणं हितं सद्ग्रन्थवाचनम् ।।

चतुर्थ विभाग :– भाषाभ्यास : । (१०)

प्र. 4 अ) पृथक्करणम् । **(2)**

i) मञ्जूषात: नामानि सर्वनामानि च पृथस्कुरत । (५ त:४)

नाम	-	-	-	-
सर्वनाम	-	-	-	-

(मञ्जुषा – अयम्, नर:, भयम्, धनु :, सर्वाणि)

ii) मञ्जूषातः क्रियापदानि धातुसाधित विशेषणानिच पृथवकुरुता । (५ तः४)

क्रियापदम्	-	-	-	-
धातुसाधित विशेषणम्	-	-	-	-

(मञ्जुषा – कृतः, कुर्महे, पाठ्यः, पठसि, ददामि)

आ) निर्दिष्टा : कृतीः कुरुता । (४ तः५)

i) सङख्या/क्रम/आवृत्तिवाचकस्य योग्य पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३तः२)

क) प्रयागे........ नदीनां सङ्गमः अस्ति । (त्रयाणाम्, तिसृणाम्)

ख) श्रीकृष्णः देवक्याः .... अपंत्यम् । (अष्टमभ्/अष्ट)

ग) दिनस्य .... भोजनं कुर्मः । (द्वि/द्वितीयः)

२) समासविग्रहाणां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६तः४) **(2)**

समास विग्रह	**समासनाम**
i) गृह गृहे ।	i) उपपद तत्पुरुष : ।
ii) ईश्वर निष्ठा यस्यसः ।	ii) अव्ययीभावः ।
iii) प्रिया भाषा ।	iii) बहुव्रीहिः ।
iv) न शक्यम् ।	iv) कर्मधारयः ।
v) क्षेत्रस्य पतिः ।	v) नञ् तत्पुरुषः ।
iv) पर्वते तिष्ठाति इति ।	iv) षष्ठी तत्पुरुषः ।

३) मञ्जुषातः समानार्थक शब्दान्/विरुद्धार्थक शब्दान् चित्वा लिखत । **(2)**

i) अरण्यम् : .... iii) विहीन X ....

ii) रासभ : .... iv) वार्धक्ये X ....

(मञ्जूषा–सहितः, गहनम्, यौवने, मईभः)

४) योग्य पर्याय चित्वा लिखत । (३तः२) **(2)**

i) बध्यन्तो शुकसारिकाः (कर्तुवाच्यम्/कर्मवाच्यम्)

ii) अवतरतु .... लोके । (त्वम्/भवान्)

iii) सन्मित्रं .... लोके । (दुर्लभः/दुर्लभम्)

इ) विशिष्ट विभक्ते : उपयोगं कृत्वा वाक्य निर्माणं कुरुत । (४तः२) **(2)**

i) कथ् ii) नमः iii) कृते iv) स्निह्

✲✲✲✲✲✲